

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide

Sirkus

2013

Saana Peura

SIRKUSTA SENEGALISSA

– sirkusopetus osana Hyvä Koulu -hanketta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Saana Peura

SIRKUSTA SENEGALISSA

Tämä opinnäytetyö on raportti sirkusprojektista, joka toteutettiin Senegalissa helmimaaliskuussa 2013. Turun ammattikorkeakoulun sirkuskoulutuksen opiskelijat Saana Peura ja Vilhelmiina Sinervo viettivät kuukauden Turun Taiteilijaseuran residenssissä Dakarissa opettamassa sirkusta.

Sirkusopetus oli osa Taf taf -kehitysyhteistyöhankkeen kolmivuotista Hyvä Koulu -hanketta. Hyvä Koulu -hankkeen aikana kaikille Santhiaban alueen alakoululaisille järjestetään yksi jakso taideopetusta. Projektin aikana sirkustunteja pidettiin kahdella hankkeeseen kuuluvalla koululla ja yhdellä hankkeen ulkopuolisella. Tunneilla harjoiteltiin akrobatiaa yksin ja ryhmässä sekä jongleerausta eri välineillä.

Sirkusopetuksen tavoitteena oli tuoda vaihtelua koulujen taide- ja liikuntakasvatukseen sekä tarjota lapsille hauskaa tekemistä ja uusia kokemuksia. Opinnäytetyön kirjoittajan mielestä projektia voidaan pitää sosiaalisena sirkuksena.

Kirjoittaja katsoo projektin saaneen myönteisen vastaanoton ja sen tavoitteiden toteutuneen melko hyvin. Projektin heikoimpana puolena kirjoittaja pitää sen lyhyttä kestoja.

ASIASANAT:

Sirkus, sirkusopetus, sosiaalinen sirkus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing Arts | Circus

2013 | 22

Minna Karesluoto

Saana Peura

CIRCUS PROJECT IN SENEGAL

This thesis is a report of a circus project, which was carried out in Senegal early in the year 2013. Turku University of Applied Sciences Circus department students Saana Peura and Vilhelmiina Sinervo spent a month within the Taf Taf residency programme of Turku Artists' Association. During the residency programme they taught circus in a suburb of Dakar.

Circus lessons were a part of a three-year-lasting Hyvä Koulu (Good School) project conducted by the development co-operation project Taf Taf. The Hyvä Koulu project aims to provide all primary school children in the Santhiaba area with one course of arts education. During the circus project, circus lessons were given in two schools that take part in the Hyvä Koulu project and one school outside the project. In the lessons the participants practiced acrobatics, group acrobatics and juggling with various objects.

The aim of the circus lessons was to bring variety to the art and physical education of the local schools, as well as to provide children with fun and new experiences. The author of the thesis thinks that this project can be considered social circus.

The writer considers the project received a positive reception and its objectives realized quite well. In the writer's opinion, the weakest part of the project was its short duration.

KEYWORDS:

Circus, circus education, social circus

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 Sirkusprojektin tausta	6
2.1 Taf taf -residenssi	6
2.2 Projektin tavoitteet	7
3 Sirkusopetuksen toteutus	9
3.1 Valmistelut Suomessa	9
3.2 Olosuhteet Santhiabassa	10
3.3 Toiminnan käynnistäminen Dakarissa	10
3.4 Sirkusopetus kouluilla	11
3.4.1 Kër Sodan sirkuskurssi	12
3.4.2 Sirkustuokioita Centre Talibou Dabossa	13
3.4.3 Akrobatiatunteja Cem Grand Yoffissa	14
3.5 Lasten luovantoiminnan kerho Suñu Kër -keskuksella	14
3.6 Projektin vastaanotto	15
4 PROJEKTIN ARVIOINTI	17
4.1 Tavoitteiden toteutuminen	17
4.2 Sirkus Santhiabassa projektimme jälkeen	19
4.3 Sosiaalista sirkusta vai pelkkää sirkusta?	19
4.4 Huomioita projektin toteutuksesta	20
LÄHTEET	22

1 JOHDANTO

Kirjallinen opinnäytetyöni on raportti sirkusprojektista, jonka toteutimme Vilhelmiina Sinervon kanssa Senegalissa helmi-maaliskuussa 2013. Vietimme kuu-kauden Turun Taiteilijaseuran residenssissä Dakarissa, jossa opetimme sirkus-ta lähialueen kouluissa. Projektimme oli osa Taf taf -kehitysyhteistyöhankkeen kolmivuotista Hyvä Koulu -hanketta. Tässä työssä tarkastelen opetusprojekti-amme kyseisen hankkeen osana.

Aloitan selostuksella projektin taustasta, puitteista ja tavoitteista. Sitten kerron sirkusopetuksen toteutuksesta kouluissa ja saamastamme vastaanotosta. Lo-puksi arvioin projektin tavoitteiden toteutumista ja projektia kokonaisuudessaan. Esitän myös ajatuksia siitä, mitä nyt tekisin toisin.

Opinnäytetyöni olen kirjoittanut Dakarista palaamisen jälkeen. Lähteenä olen käyttänyt Senegalissa pitämääni työpäiväkirjaa ja siellä tekemiäni haastatteluja. Esittämäni väitteet perustuvat siis omiin kokemuksiini, eivätkä välttämättä vas-taa projektin toisen toteuttajan näkemystä.

2 SIRKUSPROJEKTIN TAUSTA

Idea Senegaliin lähtemisestä sai alkunsa vuonna 2009, kun Taf taf -hankkeen käynnistäjä ja vetäjä Minna Maija Lappalainen vieraili koulullamme kertomassa hankkeen toiminnasta. Hankkeen ylläpitämällä Suñu Kër -toimintakeskuksella oli silloin ollut yksi sirkusprojekti, Sofia Nybergin pitämä sirkustyöpaja.

Ajatus hautui mielessäni pari vuotta. Keväällä 2012 löysin matkaseuraksi Turun ammattikorkeakoulussa sirkusta opiskelevan Vilhelmiina Sinervon. Päätimme hakea kuukauden mittaista residenssiä, koska arvioimme, ettemme voisi olla koulusta poissa sen kauempaa. Seuraava vapaa aika residenssissä oli kevättalvella 2013. Lähetimme Turun Taiteilijaseuralle residenssihakemuksen ja projektisuunnitelman, jotka hyväksyttiin.

Alusta asti ajatuksena oli nimenomaan sirkuskurssien pitäminen. Lappalainen kertoi, että vuonna 2013 keskuksessa oli tarkoituksena tehdä yhteistyötä läheisten koulujen kanssa, mikä sopi suunnitelmiiimme loistavasti. Mielessämme oli myös harrastusryhmien pitäminen keskuksella.

2.1 Taf taf -residenssi

Turun Taiteilijaseuran residenssi Dakarissa on osa vuonna 2004 perustettua Taf taf -kehitysyhteistyöhanketta. Suomen ulkoministeriö tukee hanketta, jonka tavoitteena on parantaa vähävaraisen Santhiaban asuinalueen elinolosuhteita asukaslähtöisellä ja luovalla toiminnalla.

Taf taf -hankekokonaisuuteen kuuluu monialaisen residenssin lisäksi yhteisöhanke, kirjasto- ja lukutaitohanke, jätehuoltohanke ja Hyvä Koulu -hanke. Kokonaisuus on rakentunut yhteisöhankeen toimitilaksi perustetun Suñu Kër -toimintakeskuksen ympärille. Suñu Kërissä järjestetään muun muassa erilaisia kursseja, lastenkerhoja ja kulttuuritapahtumia. Myös residenssi sijaitsee Suñu Kërissä. (Turun Taiteilijaseura 2013a.)

Residenssiin on avoin haku taiteilijoille, eri alojen ammattilaisille ja opiskelijoille, jotka haluavat tutustua paikalliseen arkeen yhteistoiminnan kautta. Residenssin pituus on 1–3 kuukautta ja valinnat tehdään työsuunnitelman perusteella. Residenssiprojekteissa työskennellään paikallisten toimijoiden tai asukkaiden kanssa. Residenssiläiset ovat toteuttaneet esimerkiksi eri alojen työpajoja, ympäristökasvatusta ja tutkimusprojekteja. (Turun Taiteilijaseura 2013b.)

Hyvä Koulu -hanke

Oma projektimme oli osa uutta, vuonna 2013 alkanutta Hyvä Koulu -hanketta. Suomen ulkoministeriön rahoittamassa kolmivuotisessa hankkeessa työskennellään santhiabalaisen koulujen kanssa. Hankkeen aikana kaikki alueen alakouluikäiset lapset osallistuvat yhteen taideopetusjaksoon, joka sisältää kuvataiteita, musiikkia tai esittäviä taiteita. Opettajina toimivat hankkeeseen palkattu muusikko/lastenohjaaja Doudou Sow sekä suomalaiset residenssitaiteilijat. Senegalin opetussuunnitelmassa on tavoitteena antaa kaikille lapsille taideopetusta, mutta varojen ja opettajien koulutuksen puutteen vuoksi opetus toteutuu vain yksityiskouluissa. Hankkeen toisena tavoitteena on päästä eroon fyysisestä kurtuksesta ja pelosta kouluissa tutustuttamalla opettajat kannustaviin ja itsenäiseen ajatteluun perustuviin opetusmenetelmiin. (Turun Taiteilijaseura 2013c.)

2.2 Projektin tavoitteet

Suunnittelimme sirkusopetuksemme osaksi Hyvä Koulu -hanketta. Tavoitteenamme oli tuoda vaihtelua koulujen taide- ja liikuntakasvatukseen sekä tarjota lapsille hauskaa tekemistä ja uusia kokemuksia. Sirkustunneilla halusimme opettaa eri lajien perustekniikkaa, itsenäiseen työhön keskittymistä ja ryhmässä toimimista. Toiveenamme oli, että lapset saisivat sirkusharjoittelusta onnistumisen kokemuksia, toiminta olisi innostavaa sekä kasvattaisi luottamusta itseensä ja muihin. Lisäksi toivoimme, että sirkustoiminta Santhiabassa voisi jatkua vielä projektimme jälkeenkin.

Omana tavoitteeni oli kehittyä sirkusopettajana ja saada kokemusta sirkuksen soveltamisesta epätavallisiin oloihin. Työskentelyn lisäksi halusimme tutustua

paikalliseen kulttuuriin ja ihmisiin sekä löytää aikaa myös omalle sirkusharjoittelulle.

3 SIRKUSOPETUKSEN TOTEUTUS

3.1 Valmistelut Suomessa

Aloitimme projektin valmistelun noin kuukautta ennen Senegaliin lähtöä. Pohdimme hankkeemme tavoitteita, olosuhteita Santhiabassa, hankkeen toteutusta ja toiveitamme muusta residenssiajasta. Tiesimme tässä vaiheessa, että tulisimme opettamaan kahdella koululla, joista toinen oli liikuntavammaisille lapsille suunnattu julkinen koulu ja toinen yksityinen katolinen koulu. Lisäksi harrastusryhmän vetäminen keskuksella olisi mahdollista. Koska opetuskertojen määrästä, lapsiryhmien iästä tai koosta ei ollut vielä olemassa mitään tietoa, jätimme tarkat tuntisuunnitelmat Dakarissa tehtäviksi. Päätimme lähteä matkaan luottaen, että kaikki selviää paikan päällä. Keskityimme miettimään, mitä sirkuslajeja voisimme opettaa ja mistä saisimme tarvittavat välineet.

Yhtenä mahdollisuutena oli lähteä matkaan tyhjin käsin, teettää jongleerauspalloja paikan päällä ja keskittyä opetuksessa akrobatiaan ja pallojongleeraukseen. Toivoimme kuitenkin saavamme käyttöömmme useita erilaisia välineitä, koska emme tienneet olosuhteista ja opetettavista ryhmistä juuri mitään. Monipuolisilla välineillä arvioimme saavamme opetuksesta vaihtelevaa, vaikka akrobatian tekemiseen ei olisi sopivaa tilaa tai opetusryhmä olisi koko ajan sama.

Strategiamme oli pyrkiä saamaan sirkusvälineitä tuttavilta ja sirkuskouluilta sekä valmistaa joitain välineitä itse. Loimme Facebookiin tapahtuman, jossa pyysimme sirkusvälinelahjoituksia Senegaliin vietäviksi. Kutsu levisi hyvin, ja sekä tutut että tuntemattomat suhtautuivat hankkeeseen myönteisesti. Harvoilla kuitenkin oli ehjiä ja tarpeettomia välineitä lahjoitettavaksi, mutta sieltä täältä saimme jotakin kasaan. Suuri apu oli entiseltä sirkusvälinekauppiaalta Kaj-Mikael Schüttilta saatu lahjoitus aloittelijoille sopivia jongleerausvälineitä. Lisää jongleerauspalloja ja poita valmistimme itse Suomessa.

Lopulta meillä oli koossa palloja, renkaita, diaboloja, flower stickejä, kiinalaisia lautasia ja poita. Lisäksi pakkasimme mukaan omaa harjoitteluamme varten

köyttä löysäksi nuoraksi, palloja ja vanteita. Näitä välineitä oli myös mahdollisesti tarkoitus käyttää opetuksessa. Suuri valikoima erilaisia välineitä tuntui turvalliselta, kun emme tiedäneet, mitä perillä odottaa. Etenkin liikuntavammaisten lasten suhteen koimme hyväksi, että meillä oli useita toimintamahdollisuuksia erilaisille lapsille, koska emme tiedäneet lasten liikuntarajoituksista mitään. Jälkikäteen ajateltuna välineissä oli oikeastaan runsauden pulaa.

3.2 Olosuhteet Santhiabassa

Taf taf -residenssi sijaitsee Länsi-Afrikassa, Senegalin pääkaupungissa Dakarissa, Grand Yoffin kaupunginosassa, asuinalueella nimeltä Santhiaba. Alue ei ole varakasta, mutta kotoisaa ja turvallista. Lapsia leikkii kaikkialla, vuohet kuljeskelevat hiekkaisilla kujilla ja joka kadunkulmassa myydään jotain syötävää. Elämän rytmi on rauhallinen ja silti kaikkialla tapahtuu koko ajan. Residenssi sijaitsee hiljaisen kadun varrella, eikä juuri erotu muista asuintaloista. Valtaosa alueen, kuten koko Senegalin, väestöstä on muslimeja. Uskonto on ihmisille tärkeä ja vaikuttaa kulttuuriin vahvasti. Puhutuin kieli on wolof, mutta monet puhuvat, tai ainakin ymmärtävät, myös ranskaa. Alkuvuosi on Senegalissa kuivaa kautta, jolloin päivät ovat lämpimiä, yöt viileitä ja sade harvinaista.

3.3 Toiminnan käynnistäminen Dakarissa

Ensimmäiset päivämme Dakarissa kuluivat ympäristöön ja ihmisiin tutustuessa. Tapasimme projektin yhteyshenkilöitä ja muita residenssissä asuvia suomalaisia, jotka kertoivat meille, miten sirkushankkeemme saataisiin käyntiin. Meidän projektimme alkutaivalta helpotti, että ensimmäinen Hyvä Koulu -hanke oli jo aloitettu. Vilma Salmi ja Mikko Semi opettivat teatteri-ilmaisua samoissa kouluissa, joissa meidänkin oli määrä aloittaa. He olivat käyneet neuvotteluja projektin ja koulujen työntekijöiden kanssa kurssiensa toteutuksesta, opetuspäivistä ja -määristä. Kun me kävimme kouluilla tutustumassa ja sopimassa kursseista, toiminta järjestettiin samaan tapaan kuin Vilman ja Mikon kursseilla.

Ennen opetuksen aloittamista kävimme tutustumiskäynnillä kullakin koululla. Kouluilla tapasimme opettajia, joiden kanssa sovimme opetusajoista ja opetusryhmän koosta sekä tutustuimme opetustilaan. Centre Talibou Dabossa pääsimme tutustumaan myös toiseen opetettavaan ryhmään etukäteen. Näiden käyntien pohjalta suunnittelimme opetuksemme.

Teimme kurssi- ja tuntisuunnitelmat ryhmäkoon, lapsiryhmän ja opetustilan ehdoilla. Aluksi mietimme, mitä teemme kunkin ryhmän kanssa koko kurssin aikana, ja sitten teimme tarkat tuntisuunnitelmat opetuspäivä kerrallaan. Jokaisen ryhmän kohdalla yritimme miettiä, mikä olisi juuri tälle ryhmälle mielekkäintä sirkustoimintaa.

Opetuskieleksi valitsimme Senegalin virallisen kielen ja lasten koulukielen ranskan, jota kaikki oppilaamme ymmärsivät hyvin. Toisinaan käytimme myös wolofia, maan yleisimmin puhuttua kieltä, sen verran kuin osasimme. Muutaman yksinkertaisen fraasin ja käskyn opetteleminen wolofiksi osoittautui hyödylliseksi. Paljon käyttöä oli myös kehonkielellä sekä kehotuksilla ”tee näin” ja ”tällä tavalla”.

Alaluokilla tytöt ja pojat toimivat yhtenä ryhmänä, mutta yläasteen liikuntatunnilla luokka erotettiin tyttöjen ja poikien ryhmäksi. Eri sukupuolet saattoivat kuitenkin toimia yhdessä eikä fyysinen kontakti ollut tabu. Mekin pystyimme koskettamalla auttamaan ja ohjeistamaan niin tyttöjä kuin poikia.

3.4 Sirkusopetus kouluilla

Alkuperäiseen hankesuunnitelmaamme kuului sirkustuntien pitäminen kahdella koululla, Kër Sodassa ja Centre Talibou Dabossa. Paikan päällä toiminta laajeni myös kolmanteen kouluun, Cem Grand Yoffiin, joka ei kuulunut Hyvä Koulu -projektiin.

3.4.1 Kër Sodan sirkuskurssi

Kër Soda on yksityinen katolinen alakoulu, jota käyvät lähiseudun lapset uskon-
tokunnasta riippumatta. Opetusryhmät ovat suuria, noin viidenkymmenen lap-
sen luokkia. Luokkahuoneet puolestaan ovat hyvin pieniä ja luento-opetukseen
suunniteltuja. Koululla ei ole pihaa, vain vieressä kulkeva hiekkakatu.

Opetus Kër Sodassa lähti käyntiin jo toisena päivänämme Dakarissa. Ta-
pasimme projektin yhteyshenkilön Pascal Colyn aamupäivällä sopiaksemme
kurssin toteutuksesta, ja iltapäivällä pidimme jo ensimmäisen tunnin koululla.
Koulussa toivottiin, että mahdollisimman monet lapset voisivat hyötyä projektis-
tamme, me taas toivoimme samaa ryhmää koko kuukauden ajaksi, jotta pää-
sisimme etenemään opetuksessa. Saimme myös esittää toiveemme oppilaiden
iästä. Opetusryhmäksi valittiin koulun toiseksi vanhin, 10–11-vuotiaiden oppilai-
den luokka. Opetuskertoja sovittiin kahdesti viikossa, puolitoista tuntia kerral-
laan. Luokan 52 oppilasta jaettiin kolmeen ryhmään, joita kutakin opetimme
puoli tuntia vuorollaan. Käytössämme oli pieni esikoululuokka, johon juuri ja juu-
ri mahduimme ryhmän kanssa. Luokkahuoneessa oli kuitenkin parempi työ-
rauha kuin koulun käytävällä tai kadulla.

Kër Sodan kurssista muodostui projektimme selkäranka, sillä saimme toimia
melko pitkän ajan saman ryhmän kanssa ja pystyimme näin suunnittelemaan
opetuksesta kokonaisuuden. Pidimme koululla yhteensä seitsemän sirkustuntia.
Aloitimme tunnin aina yhteisellä leikillä, joka liittyi opetuskerran teemaan, ja lop-
putunnin käytimme sirkusharjoitteluun. Sirkusvälineistä käytimme usein palloja,
koska niiden kanssa mahduimme pieneen tilaa ja niitä riitti kaikille oppilaille.
Harjoittelimme jongleerausta myös renkailla ja kiinalaisilla lautasilla sekä akro-
batiaa yksin ja ryhmässä. Kurssin lopuksi jokainen suunnitteli ja esitti pienen
esityksen valitsemallaan välineellä.

3.4.2 Sirkustuokioita Centre Talibou Dabossa

Centre Talibou Dabo on liikuntavammaisille lapsille suunnattu kunnallinen koulu. Oppilailla on hyvin erilaisia fyysisiä ja kognitiivisia rajoitteita ja vammoja. Osa lapsista on pyörätuolissa ja lähes liikuntakyvyttömiä, osalla taas on vaikeuksia esimerkiksi yhden raajan kontrolloinnissa. Koulun puitteet sirkusopetukselle olivat kuitenkin huomattavasti paremmat kuin Kär Sodassa. Luokat olivat tilavia ja opetusryhmät pieniä, noin kymmenen oppilasta luokassa.

Opetuksen aloittaminen Talibou Dabossa lykkäytyi kahdella viikolla meille tuntemattomista syistä. Opetus alkoi sitten kerralla kunnolla: luulimme menevämmekö koululle keskustelemaan, mutta opettaja odottikin meidän pitävän sirkusta lapsille. Oli haastavaa keksiä lennosta sirkustoimintaa ilman välineitä vieraalle ryhmälle, josta kaikki eivät pystyneet juuri liikkumaan tai puhumaan. Istuimme piirissä lattialla ja teimme erilaisia taputusrytmejä. Tämä tuokio oli todella hyödyllinen, sillä sen aikana tutustuimme ryhmään ja jatkoon suunnittelemisen oli helpompaa.

Koulussa ilmaantui myöhemminkin yllätyksiä. Luulimme, että opettaisimme koko ajan samaa ryhmää, mutta välillä saimme toisen ryhmän. Molemmat ryhmät olivat ala-asteikäisiä, noin kymmenen lapsen luokkia. Ehdimme työskennellä kaksi kertaa kummankin ryhmän kanssa. Sirkusvälineinä käytimme palloja ja kiinalaisia lautasia. Teimme melko yksinkertaisia harjoitteita yksin, pareittain ja ryhmässä, yleensä piirissä istuen. Lasten kanssa kommunikointi oli vaikeampaa kuin muissa kouluissa, mutta he olivat todella välittömiä ja ilmaisivat heti, oliko toiminta hauskaa vai ikävystyttävää. Etenkin nuorempien oppilaiden ryhmä nautti sirkusvälineiden kanssa työskentelystä huomattavasti. Vanhempien lasten ryhmässä erot lasten fyysisessä toimintakyvyssä olivat suurempia ja osa oppilaista turhautui liian helppojen tehtävien takia. Koetimme parhaamme mukaan keksiä jokaiselle tarpeeksi haastavia, ja mahdollisia, harjoituksia ja tempuja.

3.4.3 Akrobatiatunteja Cem Grand Yoffissa

Sirkusopetus Grand Yoffin yläasteella ei kuulunut alkuperäiseen suunnitelmaamme. Ylimääräisen opetuksen sovimme tutustuttuamme koulun englannin opettajaan, joka pyysi meitä pitämään tunteja myös heidän koulullaan. Tällöin yhteistyö Talibou Dabon kanssa oli vielä jäissä ja meillä oli runsaasti vapaa-aikaa, joten suostuimme ilman muuta.

Cem Grand Yoffissa sirkusopetus sijoitettiin liikuntatunneille, joilla oli juuri käynnissä voimistelujakso. Kävimme tutustumassa liikunnanopettajaan ja seurasimme yhtä hänen voimistelutuntiaan ennen oman opetuksemme aloittamista. Näimme mitä, ja ennen kaikkea miten, koulussa harjoiteltiin voimistelutunnilla, ja sen perusteella suunnittelimme oman opetuksemme. Opetusryhmän koko oli suurimmillaan 90 henkeä ja alustana betonikenttä sekä kymmenkunta ohutta voimistelumattoa. Tunnin rakenteessa ja opettajan puheessa painottui tarkka organisointi. Puolentoista tunnin aikana ryhmä harjoitteli kuperkeikkoja eteen ja taakse sekä käsilläseisonnassa käyntiä. Koska oma tapamme tehdä ja opettaa nämä akrobatian perusliikkeet on melko erilainen kuin koulun liikunnanopettajan, emme halunneet sotkea hänen opetustaan ja oppilaiden päitä omalla tekniikallamme. Sen sijaan halusimme tuoda tunneille jotain uutta, joten päätimme keskittyä pariakrobatiaan ja pyramideihin.

Cemissä opetimme kutakin ryhmää vain kerran, joten pidimme kaikille melko samanlaisen tunnin. Tunti koostui apuopettajan pitämästä lämmittelystä, soveltavista akrobatiaharjoitteista yksin ja parin kanssa sekä pyramideista. Parin kanssa tehtävät kottikärryt ja karhunkävelyt sekä konttapyramidien rakentaminen olivat oppilaiden suosikkeja.

3.5 Lasten luovantoiminnan kerho Suñu Kër -keskuksella

Opetimme toisinaan sirkusta myös Suñu Kërissä. Keskuksella kokoontui kaksi kertaa viikossa lasten kerho, jonka ohjelmaan kuului kirjojen lainaaminen keskuksen kirjastosta, viikon aikana luetuista kirjoista kertominen, laulaminen ja

tanssiminen sekä erilaiset luovat aktiviteetit. Sirkustoiminta kerhossa oli melko vapaamuotoista. Lapset saivat vapaasti käyttää kaikkia sirkusvälineitä ja me opastimme yhtä välinettä kerrallaan. Opetuksessa auttoivat hankkeen työntekijät Doudou Sow ja Sire Sow, joille opetimme jongleerausta vapaa-ajalla.

3.6 Projektin vastaanotto

Sirkusopetuksemme saama vastaanotto oli pääasiassa myönteinen. Tosin senegalilaisten todellista mielipidettä tuntui vaikealta saada selville, sillä kaikki olivat todella kohteliaita. Projektiamme seuranneet ihmiset pitivät sitä mielenkiintoisena, ja oppilaat vaikuttivat innostuneilta. Kritiikkiä saivat hankkeemme lyhyt kesto ja pienet oppilasmäärämme. Jokaiseen opetuspaikkaan oli helppo tulla ja kommunikaatio opettajien kanssa yleensä toimivaa.

Oppilailta saatu palaute oli hyvin suoraa. Tunnin aikana oppilaista näki heti, olimmeko onnistuneet antamaan ymmärrettävät ohjeet, oliko toiminta mielekäs-tä ja saimmeko pidettyä työrauhan. Yksikään oppilas ei kuitenkaan kertaakaan valittanut mistään tai kieltäytynyt osallistumasta toimintaan. Usein tunnin jälkeen osa oppilaista tuli kättelemään ja kiittämään tunnista. Sirkusvälineet kiinnostivat lapsia niin kovasti, että myös vapaa-ajallaan monet korttelimme lapset tulivat pyytämään välineitä lainaan. Suñu Kër -keskuksella aikaa viettävät aikuiset taas kokeilivat välineitä usein iltaisin.

Myös opettajat kiittelivät toimintaamme ja kertoivat, että lapset selvästi nauttivat siitä. Opettajien osallistuminen opetukseen vaihteli kuitenkin suuresti. Kër So-dassa luokanopettaja tuli välillä tunneillemme auttamaan kurinpitämisen ja kie-len kanssa. Hän tuli myös katsomaan luokan loppuesitykset, mistä olimme hy-vin iloisia. Talibou Dabossa taas opettajat vetäytyivät omiin puuhiinsa tai koko-naan pois luokasta sirkustuokiomme ajaksi. Cem Grand Yoffin liikunnanopettaja seurasi opetusta, oli kiinnostunut harjoitteistamme ja antoi meille neuvoja ope-tuksesta. Hän auttoi tarpeen mukaan ryhmän organisoinnissa ja tehtävien an-noissa.

Senegalin opetussuunnitelmassa taito- ja taideaineiden opetus on melko kilpailu- ja suorituseskeistä. Viidesluokkalaisten liikunnan opetus perustuu yksilölajien kilpailuihin ja joukkuepeliturnauksiin, ja arvioinnissa keskeistä on virheiden määrä. Taideaineista opetussuunnitelmaan kuuluvat kuvataide, musiikki ja esittävä taide. Esittävän taiteen opetuksen tavoitteena 11-vuotiailla on imitoida tuntemansa esityksen hahmoa ja esittää rooli näytelmässä. Arviointikriteereinä ovat varmuus, taito, yhdenmukaisuus ja virheiden määrä. (Guide Pédagogique 2008.)

Suorituskeskeisyys näkyi myös tunneillamme kouluissa. Oppilaat halusivat jatkuvasti näyttää meille, mitä tekevät, ja vaativat paljon huomiota. Joskus meidän ja paikallisten opettajien opetusmenetelmät asettuivat vastakkain. Meillä oli tapana kehua yrittämisestä ja onnistumisesta, opettajat taas ilmoittivat tehdyt virheet. Erilainen opetuskulttuuri tuli erityisen näkyväksi Kër Sodan loppuesitysten jälkeen. Me olimme innoissamme siitä, että jokainen oli oppinut jotain, keksinyt itse jotakin uutta ja uskaltanut esiintyä muille. Luokanopettaja tuli toteamaan meille, että ”sehän meni ihan hyvin, melkein kaikki läpäisivät testin”.

Suuria kulttuurien yhteentörmäyksiä ei opetustilanteissa kuitenkaan syntynyt. Senegalissa tapoihin kuuluu vanhempien ihmisten kunnioitus, joten lasten kanssa ei ollut auktoriteettiongelmia. Lähes kaikkeen eteen tulevaan suhtaudutaan hyvin positiivisesti, eikä tapana ole valittaa. Kukaan oppilaistamme ei kertaakaan kiukutellut tai sanonut, ettei jaksaisi tai halua tehdä jotain. Hauska tilanne syntyi, kun erään luovantoiminnan kerhon akrobatiatunnin alussa tajusimme, että kaikilla tytöillä on päällään hameet ja suurimmalla osalla vielä pitkät ja kapeat. Kun tytöt itse eivät tehneet vaatteistaan ongelmaa, me yritimme nopeasti keksiä, millaisia kuperkeikkoja hameiden kanssa voisi tehdä.

4 PROJEKTIN ARVIOINTI

Olen tyytyväinen, että pääsimme toteuttamaan hankkeemme ja pidän hanketta kokonaisuudessaan melko onnistuneena, vaikka ongelmiaakin oli. Tavoitteemme toteutuivat ja projektimme sai myönteisen vastaanoton. Sirkusopetus oli mukana aloittamassa kolmivuotista Hyvä Koulu -hanketta ja kenties mukana jatkossakin.

Santhiaban lapset eivät varmasti tarvinneet sirkusta, mutta ei siitä heille haittaakaan ollut. Sirkusharjoittelu ja -välineet toivat iloa ja hauskoja yhteisiä kokemuksia sekä korttelin lapsille että aikuisille. Sirkus tarjosi mukavaa tekemistä, uusia haasteita tai vähintään uusia leluja. Me ohjaajat saimme uusia opetuskokemuksia, joita voimme hyödyntää myös Suomessa.

Senegaliin lähtemisen voimakkaimpana motiivinani oli halu tutustua uuteen kulttuuriin. Projektin toteuttaminen tarjosi loistavan tavan osallistua paikalliseen elämään ja ehkä onnistua itsekkin antamaan jotakin hyvää lähiympäristölle. Itse sain hankkeestamme paljon ja toivon, että muutkin saivat.

4.1 Tavoitteiden toteutuminen

Sirkustuntien tavoitteena oli tarjota lapsille hauskaa tekemistä ja uusia kokemuksia. Toivoimme myös, että sirkusharjoittelu kasvattaisi lasten luottamusta itseensä ja muihin sekä kehittäisi keskittymiskykyä ja ryhmätyötaitoja. Tarkoituksenamme oli tutustuttaa lapset sirkusvälineisiin ja -harjoitteluun, jotta he halutessaan voisivat jatkaa sirkustoimintaa projektimme jälkeenkin. Omana tavoitteenani oli kehittyä sirkusopettajana ja saada kokemuksia sirkuksen soveltamisesta epätavallisessa ympäristössä.

Tavoitteemme sirkusopetuksesta toteutuivat mielestäni melko hyvin. Kolmen luokan oppilaat pääsivät osalliseksi Hyvä Koulu -hankkeesta sirkustunneilla, jotka varmasti toivat vaihtelua koulun arkeen. Sirkusharjoittelu oli lapsille mielu-

saa tekemistä, ja kaikki oppivat jotakin uutta. Lapset saivat kokeilla eri sirkuslajeja sekä käyttää omaa luovuuttaan.

Vaikka toiminta vaati keskittymistä ja ryhmänä työskentelyä, lyhyt opetusjakso ei välttämättä parantanut lasten keskittymiskykyä tai ryhmätyötaitoja. Lasten itseluottamus ja luottamus muihin tuntuivat puolestaan olevan kohdillaan jo valmiiksi.

Harmillista oli, että sirkusopetus tuntui jäävän hieman silppuiseksi. Olisi ollut mukavaa työskennellä ryhmien kanssa pidempään ja useampia kertoja, jotta olisimme päässeet etenemään opetuksessa. Olisin kaivannut lisää aikaa myös leikeille ja erilaisille luoville harjoitteille. Nyt tuntui, että pääsimme tarjoamaan vain maistiaisista sirkuksesta.

Me Vilhelmiinan kanssa saimme kumpikin monipuolisia kokemuksia sirkuksen opettamisesta ja soveltamisesta. Sirkusopetuksen avulla pääsimme myös tutustumaan lapsiin, opettajiin ja koulunkäyntiin hyvin läheisesti. Seurasimme, miten opettajat toimivat valtavien oppilasjoukkojensa kanssa, ja saimme itsekin kokemusta suurista ryhmistä. Sirkustunnit vaativat meiltä toisaalta kaaoksen hallintaa, toisaalta tilanteeseen heittäytymistä ja luovuutta. Opetustuntien ulkopuolella meille jäi aikaa ympäristöön tutustumiseen ja omaan harjoitteluun, kuten olimme toivoneetkin.

Luottamus ranskan kielellä pärjäämiseen parani koko matkan ajan. Mielestäni opetus ei kärsinyt siitä, että käytetty kieli ei ollut kummankaan osapuolen äidinkieli. Sirkuksen fyysisyys luonnollisesti auttoi kommunikointia tunneilla. Vieraalla kielellä opettaessa oli pakko miettiä tarkkaan, miten ja millä sanoilla annamme ohjeita. Kun opetimme samoja asioita uudelleen ja uudelleen, viimeisillä kerroilla viesti oli usein hioutunut järkevään muotoon. Ennen kaikkea kielen takia opetuksen tarkka suunnittelu ja vetovastuiden jakaminen helpotti sirkustuntien pitämistä. Jaoin opetuksen yleensä niin, että toinen on pääopettaja, joka antaa ohjeet, ja toinen apuopettaja, joka auttaa lapsia yksitellen. Välillä jaoin ryhmän puoliksi ja opetimme kumpikin omaa puolikastamme.

Sirkuksen opettaminen liikuntavammaisille lapsille oli minulle projektin haastavin ja mielenkiintoisin kokemus. Tunnit saivat minut pohtimaan, mitä sirkusopetus on ja mihin sillä pyritään. Onko sirkustuntien päämääränä oppia sirkustempuja, kehittää muita taitoja sirkusharjoittelun avulla vai tarjota osallistujille hauskaa ajanvietettä? Mikä tekee pallon käsittelystä sirkusta, varsinkin jos tavoitteena ei voi olla esimerkiksi kolmen pallon jongleeraus?

4.2 Sirkus Santhiabassa projektimme jälkeen

Toiveenamme oli, että projektistamme olisi iloa residenssikuukautemme jälkeenkin ja sirkustoiminta Santhiabassa ja Suñu Kërissä voisi jatkua vaikka itse palaamme Suomeen. Residenssin aikana opetimme Doudou Sow'lle ja muille hankkeen työntekijöille jongleerausta eri välineillä, jotta he voisivat halutessaan jatkaa sirkusopetusta esimerkiksi lasten luovantoiminnan kerhossa. Myös valtaosa korttelin lapsista oli oppinut käytössä olleiden sirkusvälineiden perusteet. Jätimme lahjoituksina saadut sirkusvälineet keskukselle, ja jälkikäteen lähetimme sinne opasvihkoja muistinvirkistykseksi ja uusien temppujen opettelua varten. Jos residenssissä toteutetaan sirkushankkeita lähitulevaisuudessa, osa välineistä on toivottavasti vielä käytettävissä.

Nähtäväksi jää, jatkuuko sirkustoiminta Suñu Kërissä. Jos korttelin lapsilla ja hankkeen työntekijöillä on innostusta jatkaa harjoittelua, heillä on mielestäni siihen hyvät mahdollisuudet. Kuitenkin vaikka lapset olivat kiinnostuneita sirkusvälineistä meidän ollessamme paikalla, kiinnostus on voinut hiipua lähdettyämme. Toisaalta ainakin Kër Sodan luokanopettaja suunnitteli sirkusesityksen valmistamista koulun päätösjuhlaan.

4.3 Sosiaalista sirkusta vai pelkkää sirkusta?

Hankettamme voi mielestäni pitää sosiaalisena sirkuksena, vaikka emme sitä sosiaalisen sirkuksen projektiksi suunnitelleetkaan. Sosiaalisen sirkuksen määritelmät ovat melko laveita ja koko kenttä Suomessa vielä muotoutumassa. Vai-

kuttava sirkus -hankkeen esitteen mukaan ”sosiaalinen sirkus on sirkusopetusta, jonka tavoitteena on edistää osallistujien hyvinvointia” ja ” sosiaalinen sirkus tarjoaa mahdollisuuden sirkusharjoitteluun niille ryhmille, joille perinteinen sirkusharrastus ei syystä tai toisesta olisi muuten mahdollista” (Tutkivan teatterityön keskus 2012). Näillä kriteereillä toimintamme kuului ilman muuta sosiaalisen sirkuksen piiriin. Työskentely epätavallisissa olosuhteissa, köyhällä alueella, liikuntavammaisten kanssa sekä toiminnan vapaaehtoisuus ja projektiluonteisuus viittaavat siihen, että hankettamme voisi kutsua sosiaaliseksi sirkukseksi. Sosiaalisen sirkuksen määritelmässä korostuu myös sirkuksen toiminta uuden oppimisen välineenä ja sen voimauttava vaikutus (Tutkivan teatterityön keskus 2011).

Pää tavoitteenamme lyhyessä projektissamme oli sirkustaitojen oppiminen ja sitä kautta itseluottamuksen ja ryhmätyötaitojen kehittäminen sekä positiiviset kokemukset. Sirkustekniikkaan suhtauduimme kuitenkin itseisarvoisesti, halusimme opettaa sirkusta sirkuksen takia. Uskoimme sopivalla tasolla tapahtuvan harjoittelun olevan myös hauskaa. Tämän vuoksi emme projektin alkuvaiheessa ajatelleet tekevämme sosiaalista sirkusta, vaan yksinkertaisesti vain opettavamme sirkusta.

4.4 Huomioita projektin toteutuksesta

Vaikka projektimme sujui pääasiassa mukavasti, on asioita, jotka tekisin nyt toisin. Jotkut ratkaisumme taas toimivat mielestäni hyvin. Ottaisin huomioon seuraavia seikkoja, jos olisin suunnittelemassa vastaavaanlaista projektia.

Ensinnäkin kuukausi oli Senegalissa todella lyhyt aika. Kotiin lähtiessä tuntui, että vasta nyt päästiin vauhtiin. Jos olisimme viettäneet Dakarissa vaikka kaksi kuukautta, olisimme voineet käynnistää projektin rauhassa. Sirkusopetuksessa oltaisiin päästy etenemään tutustumista pidemmälle ja kurssit olisivat muodostaneet ehjemmän kokonaisuuden. Nyt tuntui, että pääsimme tarjoamaan vain maistiaisja sirkuksesta.

Vaikka sirkusopetusta olisi voinut olla hyvä suunnitella tarkemmin jo Suomessa, tuntisuunnitelmien teon jättäminen Senegaliin oli hyvä päätös. Tarkasti tehdyistä, hyvistä suunnitelmista olisi voinut olla vaikeaa luopua paikan päällä, kun olosuhteet ovat erilaiset kuin oma ennakkokäsitys, ja tilanteet muuttuvat koko ajan. Kuukauden kuluessa päädyimme kuitenkin suunnittelemaan jokaisen tulevan tunnin ja opetusvastuut mahdollisimman tarkasti. Näin myös suunnitelmien muuttaminen lennosta oli helpompaa.

Sirkusopetus toteutettiin kouluilla osana lasten koulupäivää. Kouluilla opettamisessa helppoa oli, että ryhmät olivat valmiita ja tottuneet tarkasti organisoituun toimintaan. Ryhmän organisointi osoittautuikin hyvin tärkeäksi (ja aikaavieväksi) osaksi tunteja. Hankalaa oli sirkuksen mahdolluttaminen opetustiloihin. Meidän olisi ehkä kannattanut kaikissa kouluissa sijoittaa sirkusopetus liikuntatuntien yhteyteen ulkokentälle, kuten Cem Grand Yoffissa tehtiin. Toisaalta se toisi järjestely- ja keskittymisongelmia, mutta toisaalta antaisi kaivattua lisätilaa.

Käytettävien sirkusvälineiden määrä ja laatu tuottivat meille päänsärkyä niin projektia suunnitellessa kuin toteuttaessa. Mielestäni meillä oli mukana liikaa erilaisia sirkusvälineitä ja kutakin lajia liian vähän. Koska opetusryhmät olivat suuria, vain palloja riitti samaan aikaan jokaiselle oppilaalle. Suunnitelimme opetusta liian paljon välineiden ehdoilla. Tuntui, että kaikkia välineitä täytyi käyttää, kun niitä kerran on saatu ja Dakariin asti tuotu. Nyt valitsisin etukäteen kaksi tai kolme sirkuslajia, joita aion opettaa, ja hankkisin mahdollisimman paljon niihin tarvittavia välineitä. Lisäksi sirkusvälineiden tulisi olla mahdollisimman kestäviä. Esimerkiksi puolet palloistamme hajosi kuukauden aikana lasten käsittelyssä hiekkaisessa ympäristössä.

Kaiken kaikkiaan sirkusprojektimme Senegalissa oli mielenkiintoinen ja opettava kokemus. Taf taf -hanke tarjosi hyvät puitteet projektillemme ja sirkusopetus puolestaan vaikutti sopivan residenssin ja hankkeen toimintaan. Yhteistyö hankkeen työntekijöiden kanssa sujui vaivattomasti ja he auttoivat meitä aina tarvittaessa. Toivottavasti sirkusprojekteja järjestetään Dakarissa myös tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Guide Pédagogique, Enseignement élémentaire, 3ème étape CM1-CM2, Curriculum de l'éducation de base 2008. Dakar: ÉÉNAS.

Turun Taiteilijaseura 2013a. Taf taf -projekti Senegalissa. Viitattu 2.4.2013 <http://www.turuntaiteilijaseura.fi/taf-taf/project/>.

Turun Taiteilijaseura 2013b. Residenssi. Viitattu 2.4.2013 <http://www.turuntaiteilijaseura.fi/taf-taf/residency/>.

Turun Taiteilijaseura 2013c. Hyvä Koulu -hanke. Viitattu 2.4.2013 <http://www.turuntaiteilijaseura.fi/taf-taf/hyva-koulu-hanke/>.

Tutkivan teatterityön keskus 2011. Sosiaalinen Sirkus -hanke 2009–2011. Viitattu 2.4.2013 <http://www.vaikuttavasirkus.fi/sosiaalinsirkus/>.

Tutkivan teatterityön keskus 2012. Vaikuttava sirkus -hanke 2011–2014. Viitattu 2.4.2013 http://www.vaikuttavasirkus.fi/uploads/vaikuttava_sirkus_esite_netti.pdf.